

Вікторія Савіщенко

директор Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
кандидат педагогічних наук, професор

ПЕДАГОГІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У педагогічній практиці та психолого-педагогічних дослідженнях учених особливого значення набула проблема формування компетентного працівника, у моделі якого акцентується увага на спектр професійних якостей особистості, *soft skills*. Курс вищої освіти України на підготовку «компетентного випускника» знайшов відображення в офіційних документах. Закон України «Про вищу освіту» [1] в трактуванні понять «академічна добросовісність», «академічна свобода», «компетентність», «результати навчання», «студентоцентроване навчання», «якість вищої освіти» звертає увагу на переосмислення системи підготовки науково-педагогічних кадрів усіх спеціальностей, не тільки педагогічних.

Проблеми підготовки педагогічних кадрів, розвитку педагогічної майстерності знаходять висвітлення як у зарубіжних, так і у вітчизняних наукових розвідках. Серед них на особливу увагу заслуговують праці Андрущенко В., Вахрушевої Т., Вітченка А., Галузінської М., Гриньової В., Дубасенюк О., Зайченка І., Зязюна І., Кайдалової Л., Каленського А., Крамської З., Кривильової О., Лавріненка О., Нечепоренко Л., Ничкало Н., Отич О., Підборського Ю., Романовської О., Сисоєвої С., Теслюк В., Хмельницької О., Щокіної Н. та інших. Одним із шляхів впровадження педагогічної інноватики є правові норми, механізми та процедури. Їх вивченню присвячені праці вчених-юристів: Кагановської Т., Литвина І., Наливайко Л., Тицької Я., Фоменка А. та ін.

Підготувати високоосвічену, гармонійну особистість в умовах закладу вищої освіти здатний лише викладач, який володіє не тільки контекстом відповідної професії лікаря, юриста чи економіста, а й має високий рівень педагогічної майстерності. Траєкторія формування педагогічної майстерності розпочинається з педагогічної освіти. Однак, диплом магістра з будь-якої спеціальності дозволяє здійснювати науково-педагогічну діяльність без педагогічної освіти. Тому до студентських аудиторій заходять викладачі, які мають фрагментарне уявлення про педагогіку і психологію. Важко уявити, якби лікарською чи юридичною діяльністю займалися особи без професійної освіти – дилетанти. Звідси й низький рівень якості вищої освіти, розчарування студентів та працедавців. Результати емпіричного дослідження

засвідчують, що у вітчизняних закладах формується потужний науковий кадровий потенціал, проте не кожний вчений є гарним педагогом. Педагогічна професія складна, її опанування сягає висоти мистецтва, і безумовно впливає на кінцевий результат освітньої діяльності – підготовку молодого покоління, розбудову держави, розвиток суспільства. Проблема педагогічної підготовки і майстерності викладачів непедагогічних спеціальностей залишається актуальною. Вона гальмує реалізацію євроінтеграційних освітніх процесів, вимог низки документів, орієнтованих на підвищення якості вищої освіти: Закону України «Про вищу освіту» і проголошеного підходу студентоцентрованого навчання [1], завдань Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [2], досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [3], Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» [4]. На її розв'язання орієнтована Концепція розвитку педагогічної освіти, метою якої є «вдосконалення системи педагогічної освіти для створення бази підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для залучення до педагогічної діяльності фахівців інших професій та забезпечення умов для становлення і розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів» [5]. Зазначимо, що наявна система педагогічної освіти орієнтована тільки на спеціальність галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Як виняток, до освітніх програм педагогічної спеціальності може входити підготовка зі спеціальностей 024 «Хореографія», 053 «Психологія», 231 «Соціальна робота» [5]. Таким чином, підготовка до педагогічної діяльності фахівців інших професій у вітчизняній практиці залишається осторонь і відбувається хаотично. Причинами таких недоліків є відсутність системного підходу до підготовки педагогічних кадрів у межах інших професій, неузгодженість державних стандартів вищої освіти, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм щодо послідовності формування педагогічної компетентності.

Одним із шляхів якісної підготовки кадрів для вищої школи має стати впорядковане впровадження елементів педагогічної освіти на бакалаврському, магістерському та освітньо-науковому рівнях непедагогічних спеціальностей, від викладання «Основ педагогіки та психології», «Педагогіки та психології вищої школи» до «Педагогічної майстерності».

Зазначимо, що на першому рівні вищої освіти жодний державний стандарт (непедагогічних спеціальностей) не орієнтований на формування педагогічної грамотності, знайомство з основами педагогіки та психології. Зрозуміло, що на бакалавріаті важко передбачити розвиток професійної кар'єри за напрямом науково-педагогічної діяльності. Але на цьому фундаментальному рівні вищої освіти створюються умови для розкриття здібностей, потенціалу особистості майбутнього вченого і педагога.

Викладання «Основ педагогіки і психології» дозволить скоротити нинішній розрив між відсутністю педагогічної підготовки в межах бакалаврських освітніх програм і наявною в магістерських програмах навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», яку вивчати без розуміння загальної педагогіки і психології просто неможливо. Тому на практиці викладачі магістерських програм змушені в межах «Педагогіки і психології вищої школи» «штурмувати» спочатку загальну дидактику і психологію, а потім переходити до розгляду більш складного навчального матеріалу.

Завданням вищої освіти є не тільки підготовка науково-педагогічних кадрів, але й підготовка молодого покоління до свідомого і відповідального батьківства. Адже роль сімейного виховання у формуванні особистості є визначальною і реалізація мети Закону України «Про освіту» – «...всебічний розвиток людини як особистості ..., виховання відповідальних громадян..., збагачення.. культурного потенціалу Українського народу» [6] без участі родини здійснити неможливо. Включення педагогічної компетентності до переліку загальних компетентностей у державних стандартах бакалаврського рівня всіх спеціальностей дозволить вирішити принаймні дві проблеми: 1) підготовки молоді до виконання соціальної функції батьків, озброєння майбутніх батьків елементарною педагогічною грамотністю; 2) формування основи професійної майстерності майбутнього викладача вищої школи.

Отже, педагогізація вищої освіти дозволить студентам стати педагогічно грамотними батьками, виявити і розвинути педагогічні здібності, свідомо будувати професійну кар'єру за напрямом науково-педагогічної діяльності. Навчальний процес у закладах вищої освіти має свої особливості, і є предметом вивчення педагогіки вищої школи, яку неможливо опанувати без фундаментальних педагогічних дисциплін – історії та загальної педагогіки. Педагогічні якості, мислення, цінності та інші компетентності є основою професійної готовності до викладацької діяльності, розвитку педагогічної майстерності. Забезпечення якості освіти безпосередньо залежить від рівня педагогічної підготовки викладача вищої школи. Впровадження студентоцентрованого навчання вимагає від викладачів високого рівня педагогічної майстерності, використання різних типів навчання: проблемного, програмованого, розвивального, особистісно-орієнтованого, диференційованого, контекстного, активного, дистанційного; побудови суб'єкт суб'єктної взаємодії, застосування демократичного, творчого, емоційно ціннісного стилів навчання. Процес підготовки до викладацької діяльності студентів непедагогічних спеціальностей має бути системним і послідовним, відбуватися на всіх трьох рівнях вищої освіти – бакалаврському, магістерському та освітньо-науковому.

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37 – 38. Ст. 2004.

2. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки:

постанова Кабміну України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

3. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

4. Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 596-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text>

5. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ МОН № 776 від 16.07.2018 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38 – 39. Ст. 380.

7. Наливайко Л. Р. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*. 2015. № 3. Ч. 3. С. 31-36.

8. Фоменко А. Є. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг та можливості його використання в діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 6-17.

Олександр Висоцький

доктор політичних наук, професор
(Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара)

ВІДСТОЮВАННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ООН

12 січня 2023 року Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерриш заявив, що верховенство права є основоположним для ООН та її місії миру [3]. Це відбулося на засіданні Ради Безпеки на відкритих дебатах, присвячених темі: «Заохочення і зміцнення верховенства права в підтримці міжнародного миру і безпеки: верховенство права між націями» [3].

За думкою генсека ООН, наріжним каменем верховенства права є те, що всі люди, установи та організації, державні та приватні, включаючи саму державу, підзвітні перед законом. А.Гутерриш справедливо вказав, що «від найменшого села до глобальної сцени верховенство права – це все, що стоїть між миром та стабільністю та жорстокою боротьбою за владу та ресурси» [3].

Відповідно до нього, верховенство права – це основа міжнародного співробітництва та багатосторонності, тому що воно захищає вразливих, запобігає дискримінації, домаганням та іншим зловживанням, створює і зміцнює довіру до інститутів, підтримує справедливу, інклюзивну економіку та суспільство, а також захищає його від жорстоких злочинів, включаючи геноцид [3].